

Ni frågar?

Professor
Herbert Tingsten

Professor
Gunnar Dahlberg

Professor Gunnar
Westin Silverstolpe

Professor
Erik Lönnroth

Professor Torgny
T:son Segerstedt

Docent
Folke Lindberg

Dessa svara!

VECKANS FORUM

VART GÅR RYSSLAND?

Diktaturen är oförsvagad. Vissa tendenser tyda på en utveckling mot internationell solidaritet, andra tala i motsatt riktning

Ryssland går ut ur detta krig som Europas utan jämförelse starkaste kontinentalmakt. Den politiska utvecklingen i detta väldiga rike måste därför bli av alldeles avgörande betydelse för vår världsdels framtida öde. Även om Ryssland för närvarande t. ex. i sitt uppträdande gentemot Finland synes ge prov på moderation och vilja till samarbete, kvarstår dock det faktum, att landet är en enväldsstyrd polisstat. Dess politik är totalt ogenomskinlig, och man måste alltid vara beredd på tvära kursändringar. Där finns ju ingen offentlig opinion, som kan tjänstgöra som modererande regulator. Man behöver inte vara offer för en oreflekterad rysskräck, om man konstaterar detta med oro och farhågor för framtiden. Jag frågar nu: kan man i Rysslands nyaste historia iakta några drag, som ger anledning att hoppas, att landet kommer att utvecklas i riktning mot friare samhällsförhållanden och internationell solidaritet?

Tänkande August.

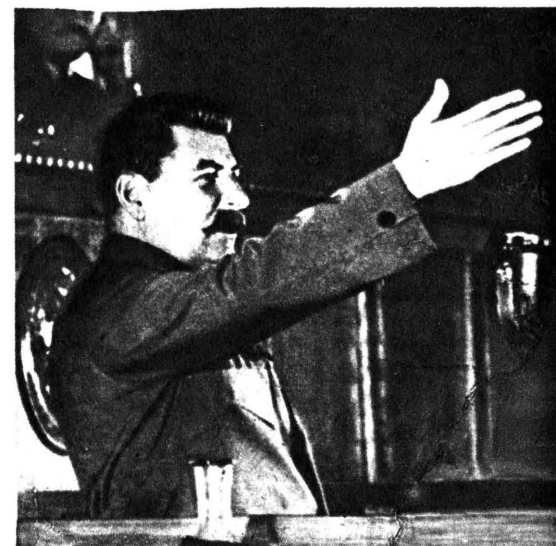
Er fråga är något allmänt avfattad, och jag skall endast uppehålla mig vid vissa mera konkreta företeelser.

Ryssland är, som Ni säger, en diktatur. Där-om finnes intet tvivel, om man utgår från det språkbruk, som varit härskande sedan århundraden och som råder i Norden, i de anglosaxiska staterna o. s. v. Men det måste ihåggkommas att enligt kommunistiskt språkbruk Ryssland är den enda någorlunda fullständiga demokratien, liksom enligt nationalsocialism och fascism Tyskland under Hitler och Italien under Mussolini voro fulländade demokratier. Resonerar Ni med en kommunist, finner Ni snart, att Ni på denna och andra punkter äro oense om de centrala begreppens innebörd, vilket gör det besvärligt att nå fram till ett förnuftigt meningsutbyte.

Att Ryssland är och sedan kommunismens seger varit en diktatur, framgår icke i första hand av författningen. Det väsentliga är lagar och praxis. Utmärkande för diktaturen är här, som på andra håll, att meningsyttringar, som rikta sig mot den bestående regimens handlingar och avsikter, äro förbjudna och hårt bestraffas, i stor utsträckning utan något som helst domstolsförfarande, samt att stats- och partiorgan ha monopol på propaganda och opinionsbildning. Detta innebär, väl att märka, icke blott, att kritik av den rådande kommunistiska regimen bestraffas, utan att »likvidation»

hotar alla personer och grupper, som i ett visst fall, i en viss fråga, kritisera regimen politik eller överhuvud icke reservationslöst godtaga densamma. Att år 1940 yttra sig mot alliansen med Tyskland, var livsfarligt, nu är det lika farligt att tala nedsättande om alliansen med U. S. A. och England; år 1935 var det farligt att söka bedriva religiös propaganda, nu är det farligt att söka bedriva antireligiös eller i varje fall mot den ryska kyrkan riktad propaganda o. s. v. För att få en bild av läget kan Ni göra en parallell med Sverige. Här ändra partierna, såsom överallt, sin inställning på grund av nya lägen och överväganden. Det socialdemokratiska partiet var exempelvis starkt antiprotektionistiskt 1932, men godtog 1933 stora delar av böndernas protektionistiska program. Hade vi haft en socialdemokratisk diktatur, skulle en frispråkig tullvän ha riskerat fängelse eller avrättning år 1932, ett år senare skulle en propagerande frihandlare ha mött samma öde.

I de tidigare författningarna för Ryssland och Sovjetunionen (1918 och 1923) funnos vissa punkter, som tydligt visade frånvaron av demokrati. Sålunda voro en del personer (affärsmän, munkar, präster o. s. v.) uteslagna från rösträtt; enligt valordningen hade industriarbetarna väsentligt större möjligheter vid valen än jordbrukarna; framför allt var röstavgivningen öppen, vilket möjliggjorde kontroll av de väljande. Dessa förhållanden erkändes tämligen öppet i den kommunistiska litteraturen. Det var nämligen här fråga om relativt små avvikelser från i övrig mening demokratiska grundsatser — rösträttsbegränsningen drabbade i själva verket blott några få procent — och genom att vidgå den snarast dolde man vad som var det för diktaturen centrala: den totala undertryckningen av de medborgerliga friheterna. Ifrågavarande detaljer blevo i själva verket av stort propagandistiskt värde år 1936, då en ny författning genomfördes. I denna utmönstrades vederbörande stadganden, och i avslutning härtill proklamerades, att Ryssland nu blivit en fullständig demokrati; de små skönhetsfläckar, som förut funnits, hade nu, sades det, avlägsnats. Situationen var densamma som om en person, beväpnad med en revolver, en

Stalin: Sovjets författning är den enda fullkomligt demokratiska författningen i världen.

boxhandske och en pennkniv, kastar ifrån sig boxhandsken och pennkniven och förklarar, att han nu är totalt obehäpnad.

1936 års författning, som trädde i tillämpning 1937, är alltså skenbart mera demokratisk än den föregående ordningen. Rösträtten är allmän, valordningen ger icke någon samhällsgrupp företräde, röstavgivningen är hemlig. Men diktaturen är därmed icke på något sätt uppmjukad. Knappast mer än en antydning härom finnes i själva författningen: endast kommunistiska organisationer kunna uppställa kandidater vid valen. Denna ordning motiverades av Stalin den 25 november 1936 på följande sätt: »Flera partier, och således också partifrihet, kan existera endast i ett samhälle, där det finnes antagonistiska klasser, vilkas intressen äro fientliga och oförsonliga, där det exempelvis finnes kapitalister och arbetare, godsägare och bönder, kulaker och fattiga bönder o. s. v. Men i Sovjetunionen existera inte längre sådana klasser som kapitalister, godsägare, kulaker o. s. v. . . . Följaktligen finnes i Sovjetunionen ingen jordmån för flera partiers existens och således inte heller frihet för dessa partier. I Sovjetunionen finns det jordmån för endast ett parti, Kommunistiska partiet.» Tankegången är egendomlig redan med hänsyn därtill, att stora ekonomiska skillnader notoriskt finnas även i Ryssland. Men märkligast är dock, att partier (utanför kommunismen) sägas vara otänkbara på grund av samhällets struktur, och att härav dras slutsatser, att de måste förbjudas! I samma tal sade Stalin, »att Sovjetunionens författning

är den enda fullkomligt demokratiska författningen i världen».

Någon anledning att räkna på en utveckling mot friare samhällsförhållanden i Ryssland finnes, såvitt jag förstår, för närvarande icke. Diktaturen säges vara världens friaste och mest demokratiska statsordning. Men utslutet är naturligtvis inte, att med en internationell avspänning och ett gott förhållande mellan de ledande stormakterna en mildring av regimen kan komma till stånd.

Frågan, om tendenser finnas till utveckling mot internationell solidaritet, kan Ni nog själv lika väl besvara som jag. Vissa skäl tala för en sådan, av oss alla önskad utveckling (särskilt den principiella anslutningen till Dumbarton Oaks), andra skäl tala i motsatt riktning. Förutsägelser på denna punkt äro alltför osäkra för att i detta sammanhang vara på sin plats.

Herbert Tingsten
Herbert Tingsten.

KAN HJÄRNAN BLI ÖVERMÖBLERAD?

Det är inte stor risk, att vår hjärna kan bli överfylld på minnen

Finns det något fog för påståendet att hjärnan kan bli överlastad av minnesgodts, att man måste göra sig av med en del mindervärdt för att kunna komma i håg väsentliga ting. Detta borde ju gälla under förutsättning att minnesgodset i påtaglig grad breder ut sig lokalt och hjärnan blir övermöblerad. Men är det så?

Blivande småskollärlarinna.

Inom hjärn- och nervforskningen har man ibland liknat nervsystemet vid ett telefonnät. Från en sådan utgångspunkt förefaller det naturligt att tro, att det endast tål en viss belastning. När alla telefonkablar är engagerade, finns det inte plats för något nytt.

Även om det ligger något av sanning i liknelsen och även om den har en viss bärkraft, får den dock ej drivas för långt. Man måste först och främst tänka på att antalet förbindelsemöjligheter är nästan obegränsat. Det är inte stor risk att en hjärna skall bli överfylld av minnen, vilket för övrigt visas av det fantastiskt stora antal minnesbilder som finns exempelvis hos en musikvirtuos. Det som hindrar oss att komma ihåg saker är i första rummet lättja och brist på intresse. Sedan är det naturligtvis riktigt att vad man kan hinna lära sig på en viss tid är begränsat, men det är en annan historia.

Ovannämnda liknelser har använts för att belysa en annan sak, nämligen att vägar så småningom bli upphandade. Tankegångar löper lätt vidare efter dessa banor. Så uppstå fördomar som ej gå att rubba.

Det är för övrigt egendomligt att minnen som är väl inarbetade förefaller att sjunka ned i det undermedvetna. En pianist kan inte säga, hur han spelar en svår passage utan måste själv se efter, men om han kan passagen dåligt vet han hur han gör varje rörelse. De saker som vi minns mycket väl, har vi på sätt och vis glömt.

Gunnar Dahlberg
Gunnar Dahlberg.

VAD HAR DET ANDRA VÄRLDSKRIGET KOSTAT?

Det andra världskriget har naturligtvis kostat mycket mer än det första, men hur mycket mer? Tio gånger gånger mer sade en av mina bekanta härom dagen, med det var nog bara en vild gissning. Går det att få något så när riktiga siffror?

K. W.

Något så när riktiga siffror — ja, det beror på hur stor felmarginalen får vara. Låt oss försöka!

Här är ett förslag till slutredovisning för det första världskriget:

Staternas direkta krigsutg. 186 miljarder dollars			
13 miljoner stupade ...	62.5	»	»
Förstörd civilegendom ...	7.5	»	»
Summa	256.0	»	»

Den första siffran torde vara tämligen riktig, ty den bygger på de i kriget deltagande staternas räkenskaper. Den ekonomiska värderingen av de människoliv, som visserligen kan och bör värderas också på annat sätt, är gjord tämligen på måfå, med användning av siffran 12.500 dollars eller 50.000 kr. per liv. Det är svårt att säga, hur man skall räkna, men problemet kan här inte upptas till någon mer ingående diskussion. Siffran för den förstörda egendomen är ungefärlig, men den bästa som står att få.

Så till det andra världskriget. Rubrikerna på räkningen blir desamma som i förra fallet, men det är tills vidare klenst beställt med möjligheten att rita dit siffror.

Med hjälp av publicerade budgetsiffror för de tidigare krigsåren och överslagsberäkningar i fortsättningen, har jag kommit fram till siffran 700 miljarder dollars för de direkta statliga krigsutgifterna från krigets början till den 30 april 1945. Många osäkerhetsmoment är med i kalkylen, men felet stannar nog inom marginalen 100 miljarder dollars, vilket visserligen inte kan sägas vara ett småfuttigt belopp.

Någon rimlig uppskattning av människooffren under det andra världskriget har mig veterligen inte blivit gjord ännu. Om vi tar med alla dem som tyskarna har mördat, blir nog slutsiffran minst dubbelt större än förra gången. Om vi nöjer oss med en fördubbling och alltså

räknar med 12.500 dollars per liv, skall tydligen siffran 125 miljarder dollars skrivas på räkningen.

Om värdet av den förstörda egendomen vet man bara ett, nämligen att det nu måste vara fråga om ett mångdubbelt större belopp än förra gången, bland annat och främst därför att luftkriget numera är i hög grad effektivt. Här kan det måhända passa med en tiodubbling av siffran från det första världskrigets tid. Nåväl, det blir bara en vild gissning, men om vi nöjer oss med den, kommer räkningen för det andra världskriget — eller rättare sagt en interimsräkning per den 30 april 1945 — att se ut så här:

Staternas direkta krigsutg. 700 miljarder dollars			
Stupade och mördade ..	125	»	»
Förstörd egendom	75	»	»
Summa	900	»	»

Det må anmärkas, att siffran i ett hänseende lämnar ett fullt riktigt besked, fast de alla är mer eller mindre felaktiga. När de säger, att staternas krigsutgifter är väsentligt större än värdet av de förlorade livet och den förstörda egendomen, så ger de uttryck åt något som skulle kunna kallas för krigets ekonomiska grundlag. Krigets väldiga apparat har till uppgift att sprida död och förstörelse, men det är väl att märka bara apparatens mest framskjutna delar som kan så göra. För varje man i fronttjänst måste det i hemlandet finnas mångdubbla antalet män och kvinnor, sysselsatta med att producera och mata fram vad som behövs, från födan för dagen till de mest praktfulla förstörelseredskapen. Så kommer det sig, att det kostar låt oss säga 200.000 kr. eller mera att ta livet av en fiende till 50.000 kr. värde eller att förstöra egendom för 25.000 kr. Slutsiffrorna är inte exakt riktiga, men de duger att illustrera tankegången.

Affären är som synes dålig, verkligt dålig.

G. Silverstolpe
G. Silverstolpe.

De direkta statliga krigsutgifterna från krigets början fram till fredsslutet uppskattas till 700 miljarder dollars mot 186 miljarder dollars under förra världskriget.

